

SCHOOLCLUBS IN DE BELGISCHE RIJKSONDERWIJSINRICHTINGEN.

H. WOUTERS

Sinds enkele jaren is de belangstelling voor de diverse vormen van bijschoolse activiteiten in België enorm toegenomen. Tijdens twee drie-daagse studieweekends, die in de loop van het schooljaar 1966-1967 te Bredene aan Zee ingericht werden voor leerkrachten van het Rijks-onderwijs, werd uitvoerig de noodzakelijkheid besproken om allerlei bijschoolse activiteiten in de pedagogische opgaven van het onderwijs te betrekken. Zulke activiteiten laten immers aan de jongeren toe initiatieven en verantwoordelijkheid op te nemen, en komen bovendien tegemoet aan aspiraties, die niet immer bevredigd worden door wat de gewone schoolactiviteit biedt. Vorming van de persoonlijkheid, voortdurende aanpassing bij een snel evoluerend maatschappelijk leven, begrip voor het eigentijdse, zijn dan evenveel doelstellingen ter verwezenlijking waarvan de bijschoolse activiteiten een niet te miskennen bijdrage vormen. Zij zijn bijgevolg een onmisbare voorbereiding tot de vrije tijdsbesteding, die steeds meer en meer ons tijdperk gaat kenmerken.

Hierbij speelt echter het vrije initiatief en de vrije keuze van de leerlingen een grote rol. Door middel van de zogenaamde aanvullende activiteiten wordt een zekere vrijheid van keuze aan de leerlingen overgelaten. Het gaat hier over een aantal wekelijkse lessen, die dus in het schoolprogramma voorzien zijn, en waarbij de keuze tussen een aantal door de schooloverheid voorgestelde activiteiten gelaten wordt, bv. muziek, wiskunde, electronica, knutselwerk, natuurkunde, tekenen, enz. . . Men voelt onmiddellijk aan dat deze aanvullende activiteiten weliswaar het karakter kunnen aannemen van schoolclubs, maar eventueel de neiging kunnen vertonen herhalingsleergangen te worden.

Zuiver bijschoolse activiteiten kunnen echter genoemd worden deze die de volledige vrije keuze aan de leerlingen laten om er al of niet aan deel te nemen en los staan van de opgelegde lessenroosters, en naar onderwerp, aard en organisatie beantwoorden aan de verlangens der jongeren.

Schoolclubs zijn dan ook een der meest voorkomende vormen van bijschoolse activiteiten: daarom zal deze bijdrage essentieel over de schoolclubs in de rijksonderwijsinrichtingen handelen.

Deze schoolclubs ontstaan op verschillende wijze. Vaak komen zij

tot stand op voorstel van leerkrachten, die aldus tegemoet komen aan de wensen en de voorkeur van hun leerlingen. In stijgende mate ontstaan heden de schoolclubs op initiatief van de leerlingen zelf, terwijl ook de werking van oudleerlingenbonden en ouderverenigingen tot hun oprichting bijdraagt.

Vanzelfsprekend moedigt het departement de oprichting van schoolclubs aan, maar onthoudt er zich van preciese richtlijnen daaromtrent te geven, daar de hoofdvoorwaarde het vrije initiatief dient te blijven.

Heden telt het Rijksonderwijs vele honderden zeer bedrijvige schoolclubs, en hun aantal neemt bestendig toe. Vanzelfsprekend is hun aantal relatief groot in de internaten, waar het nut en de noodzakelijkheid van bijschoolse activiteiten wel door niemand betwist wordt. Maar ook in de andere onderwijsinrichtingen voor dagonderwijs groeit het aantal schoolclubs. Dit verschijnsel is overigens algemeen en geldt voor alle onderwijstakken — middelbaar, technisch, kunst- en normaalonderwijs, en voor alle Belgische landstreken.

Zo de schoolclubs in het rijksonderwijs naar het aantal een grote uitbreiding over het ganse land kennen, is hun verspreiding naar hun aard zeer wisselvallig. Betrekkelijk weinig schoolclubactiviteiten zijn nationaal verspreid. Tot deze behoort de fotografie, die in de loop van de laatste drie jaren een zeer intensieve groei vertoont. Het gaat hier zowel over kleinere clubs, die zich hoofdzakelijk op de kunst van het fotograferen toeleggen, als breder opgevatte clubs, die heel wat aandacht aan de techniek ervan besteden. Dit blijkt uit de steeds toenemende vraag naar allerlei fotografische benodigheden en soms erg geperfectioneerde uitrustingsstukken.

Jaarlijks worden door deze clubs meerdere tentoonstellingen in de scholen ingericht. De kwaliteit van hun werking wordt geïllustreerd door de vele prijzen, die zij behalen bij nationale wedstrijden, waaronder deze ingericht door de Gevaert-fotoclub veruit de voornaamste is.

Eveneens nationaal sterk verspreid en in voortdurende groei is het schaakspel. Uiteraard een activiteit die voornamelijk in internaatsverband beoefend wordt, stellen wij niettemin vast dat de schaakclubs aanzienlijk toenemen ook buiten de internaten.

Het schaakspel leent zich vanzelfsprekend tot interscolaire ontmoetingen, die zowel op het regionale, als provinciale en nationale vlak ingericht worden.

Het departement verleent zijn volledige medewerking o.a. aan „Teenager-schaak”, die op het nationale vlak jeugdige schaakliefhebbers

verenigt in de schoot van de Belgische Schaakbond die de meeste schooltoernooien inricht. Er mag wel vermeld worden dat leden van de schoolclubs van de rijksonderwijsinrichtingen in stijgend aantal en met succes aan internationale schaaktournooien in binnen- en buitenland deelnemen.

Ook ontstonden heel wat schoolclubs, die zich bezig houden met de Europese problematiek. Deze clubs steunen op de werking van de EVOP-jongeren (EVOP = Europese vereniging van het onderwijzend personeel). Hun activiteit bestaat uit studievergaderingen, debatten, welsprekendheidstournooien en medewerking aan de Europese tentoonstellingen, die door de zorgen van het departement in scholen of bestuurlijke centra van het land worden ingericht.

Ook op gebied van het vlotte taalgebruik van het Nederlands zijn heel wat schoolclubs bedrijvig. Vanzelfsprekend is het taalonderricht een der belangrijkste grondslagen van het gehele onderwijsstelsel; toch blijft de werking van o.m. de „Vereniging tot bevordering van het Algemeen Beschaafd Nederlands” en de „A.B.N.-kernen”, deze laatste speciaal op activiteiten in de scholen afgestemd, essentieel voor de verspreiding van de algemene cultuurtaal. De A.B.N.-schoolclubs worden dan ook in aanzienlijke mate door de genoemde verenigingen gesteund. In het franstalig landsdeel gaat de aandacht meer naar clubs voor welsprekendheidsbeoefening.

Zo de werkelijk nationaal of breed regionaal verspreide activiteiten dus eerder gering in aantal zijn, is anderzijds de verscheidenheid van de schoolclubbedrijvigheid in België onbetwistbaar bijzonder groot. Hiervoor zijn meerdere redenen.

In de eerste plaats draagt het zuiver plaatselijk ontstaan enorm tot deze verscheidenheid bij, waarbij de oprichting van schoolclubs in grote mate bepaald wordt door de persoonlijke belangstellingsfeer van de plaatselijke schooljeugd, de lokale of regionale toestand, het geografisch milieu. Ook de aard van de school zelf vergemakkelijkt het ontstaan van bepaalde types van schoolclubs. In internaten grijpt men gemakkelijk naar gezelschapsspelen, in technische scholen is gewoonlijk heel wat verbruiksmateriaal zoals bv. hout en metaal voorradig, wat schoolclubs voor handwerk ten goede komt, in de hogere secundaire cyclus van het middelbaar onderwijs komt men gemakkelijker tot aanknopingspunten met culturele, maatschappelijke en politieke problemen.

Schoolclubactiviteiten kunnen ook zeer verschillend zijn naargelang men met sinds lang gevestigde scholen in grote centra te doen heeft of

met nieuwe scholen gevestigd in kleinere gemeenschappen.

Een club voor sociale enquêtes ontstaat gemakkelijker in een grote stad, waar immers steeds nieuwe thema's voor zo'n activiteit aanwezig zijn.

Daarentegen kan een club voor fotografie overal aan 't werk gaan en wordt veeleer gediend door de nabijheid van natuurlijke landschappen.

Ongetwijfeld is het sociaal milieu waarin de leerlingen gerecruteerd worden eveneens van betekenis. Het is nu eenmaal een feit dat sommige scholen heel wat leerlingen uit zeer welgestelde maatschappelijke kringen betrekken, waar andere dit uit minder begoede bevolkingslagen doen. Schoolclubactiviteiten zoals bv. yachting, speleologie, archeologisch onderzoek in het buitenland eisen financiële inspanningen, die grotendeels gedragen worden door jongeren, die er de middelen toe hebben. Waar dit minder het geval is zijn de schoolclubs aangewezen op de middelen, die gelukkig in stijgende mate door de schooloverheid of het departement ter beschikking worden gesteld.

De vermelde verscheidenheid mag blijken uit het overigens niet limitatief hiernavolgend overzicht.

Van bijzondere betekenis zijn de toneelclubs. Hier is immers een ruime en constante medewerking vereist van leerlingen, die aan deze activiteit veel tijd, toewijding en geestdrift moeten besteden. Deze clubs zien zich bovendien doorgaans geplaatst voor zware materiële en financiële opgaven. In enkele scholen zijn zij uitgegroeid tot verdienstelijke toneelgezelschappen, zodat zij hun optreden niet blijven beperken tot de eigen school maar werkelijke toernee's, doorgaans met steun van het departement, inrichten.

Vanzelfsprekend dragen de clubs voor volksdans en andere volkskundige activiteiten een sterk lokaal Vlaams of Waals gebonden karakter. Voormelde clubs recrutereren hun leden doorgaans uit meerdere rijksscholen. Dit is overigens een noodzakelijkheid, waar het samenoptreden van meisjes en jongens noodzakelijk is maar waar deze in afzonderlijke scholen ondergebracht zijn.

Op muzikaal gebied bestaat er een zeer gevarieerde schoolclubactiviteit. De praktische muziekbeoefening komt voor in ensembles voor blokfluit, gitaar- en mandolinespel, alsmeë in een meer individuele beoefening van allerlei muziekinstrumenten. Met uitzondering van enige koren, die zich op het volkslied toeleggen, wordt minder in clubverband gedaan aan zangpraktijk, die overigens in het gewone schoolverband opgenomen is. Meerdere clubs voor muziekbeluisteren zijn

in recente tijd ontstaan, waarbij de nadruk gelegd wordt op de ontleding en de discussie van zowel klassieke als moderne werken.

De filmclubs vertonen zeer verschillende vormen van activiteiten. Sommige doen hoofdzakelijk aan filmkritiek, andere daarentegen vervaardigen zelf films, ter gelegenheid van schoolreizen of op basis van door de clubleden zelf uitgewerkte scenario's. Er tekent zich heden, bv. in de Brusselse agglomeratie een tendens af om de filmclubactiviteiten van meerdere scholen te coördineren en aldus filmvoorstellingen in te richten, waarbij o.m. discussies met vooraanstaande figuren uit de filmwereld mogelijk worden.

Het aantal clubs, waarbij handvaardigheid een eerste vereiste is, neemt bestendig toe, vooral bij de leerlingen van het lager secundair onderwijs. In Wallonië bestaat er heel wat belangstelling voor aeromodellisme en allerlei constructiewerk.

In Vlaanderen heeft het emailleren een grote vlucht genomen, alsmede metaal- en houtbewerking, voornamelijk in de rijkstechnische scholen. Hierbij ligt de nadruk dan vaak op de esthetische creatie. Dit is bepaald het geval bij de schoolclubs, die tekenen, schilderen, linosnijden, boekbinden beoefenen.

Het verzamelen laat de meest gevarieerde bedrijvigheid toe. Hierbij hoort natuurlijk het traditioneel verzamelen van postzegels — sommige schoolclubverzamelingen zijn ongewoon rijk —, van oude prenten, regionale documentatie, afbeeldingen van geschiedkundige figuren, kulturhistorische reproducties, fossielen, mineralen, planten, enz. Vaak leidt de werking van deze verzamelaarsclubs tot de inrichting van spectaculaire tentoonstellingen.

In de hogere secundaire cyclus heeft de belangstelling voor wetenschappelijke onderwerpen geleid tot de oprichting van meerdere gespecialiseerde schoolclubs, bv. voor natuurbescherming, bodemonderzoeken, natuurwetenschappen. Deze activiteiten vinden heel wat steun bij de vereniging „Jeugd en Wetenschap”, die zich overigens voornamelijk tot de schooljeugd richt. Het jaarlijks door deze vereniging tijdens het zomerverlof ingericht jeugdkamp, beurtelings in het Nederlandse of het Franse taalgebied, is een bijschoolse activiteit, die zich werkelijk op hoog niveau plaatst.

Enkele schoolclubs specialiseren zich in archeologisch onderzoek. Zo werd door de schoolclubs van twee scholen van de Brusselse agglomeratie, respectievelijk voor meisjes en jongens, aan praktisch „fieldwork” gedaan, niet alleen in België, maar ook in Sardinië en Corsika.

Eveneens zeer specifiek is de bedrijvigheid van schoolclubs, die b.v.

het gesproken latijn of de studie van de Italiaanse cultuur tot onderwerp kiezen.

In een lyceum van Vlaams Brabant werd een club voor „fijne vrouwelijkheid” ingericht, waarvan de leden de meest diverse activiteiten beoefenen, zoals mode-studie, binnenhuisversiering, gezelschapsleven.

De belangstelling voor binnenlandse en buitenlandse problemen van politieke, sociale of economische aard heeft geleid tot de oprichting van enkele discussieclubs, die zeer nauwgezet de actualiteit volgen.

Uiteraard bestaan er natuurlijk een bijzonder groot aantal clubs, die de verschillende sporten beoefenen.

Uit bovenstaand overzicht moge blijken dat aan de verscheidenheid van activiteiten ook een grote verscheidenheid van organisatievormen zal beantwoorden.

In internaatsverband zijn deze clubs, zoals gezegd, een werkelijke noodzakelijkheid. Bijgevolg zullen hier de schoolhoofden, de leerkrachten, de internaatsbeheerders en het gespecialiseerd internaatspersoneel heel wat aandacht geven aan de bijschoolse activiteiten en bijgevolg zelf initiatieven nemen.

In sommige internaten, vooral in Wallonië, kwamen werkelijk werkgemeenschappen van leerlingen en opvoeders tot stand, die zich niet tot strikte club-specialisatie beperken, maar een formule uitgewerkt hebben, die een vlotte aanpassing aan de aspiraties van de jongeren mogelijk maakt.

Buiten de internaten neemt het onderscheid van organisatievormen vanzelfsprekend aanzienlijk toe. In vele gevallen suggereren de leerkrachten de oprichting van een club, die dan het leven van een feitelijke vereniging leidt. Ditzelfde karakter dragen de clubs die op initiatief van de leerlingen en met goedkeuring van de schooloverheid opgericht worden.

Vaak bestaan er in één school meerdere clubs, die een totaal van elkaar afgezonderde werking hebben, bv. in een West-Vlaamse school, waar er niet minder dan 16 verschillende bedrijvig zijn.

De scholen waarin alle bijschoolse activiteiten onder één leiding worden gecoördineerd, blijven uitzondering. Dit is zeer begrijpelijk daar zulke gecoördineerde leiding een gans bestuursapparaat vooropstelt, waarvoor men de nodige bestendige krachten en financiën behoeft. Een oplossing hieraan wordt gegeven door de oprichting van „Verenigingen zonder winstbejag” (V.Z.W.). De statuten van zulke verenigingen garanderen immers een grotere bestendigheid, laten een ruimere

medewerking toe, verstevigen de „persoonlijkheid” van de deelsluitmakende clubs, en zoals wij later nog zullen opmerken, kunnen voorzien in een gezonde financiële basis.

In meerdere gevallen bleek het dat geografisch soms zeer verspreide schoolclubs, dank zij initiatieven genomen door een V.Z.W., onder aansporing van en in samenwerking met deze laatste, een meer intense activiteit begonnen te ontwikkelen. Zo heeft een V.Z.W. voor parascolaire activiteiten uit het Brusselse, niet alleen clubs uit deze streek maar eveneens uit de provincies Namen en Luik op efficiënte wijze geanimeerd, en werden de leerlingen van een aantal rijksscholen uit Oost-Vlaanderen betrokken in groots opgevatte activiteiten ingericht door een V.Z.W. opgericht in het kader van een atheneum uit deze provincie.

Sommige interscolaire schoolclubs bestaan niet alleen uit leerlingen en leerkrachten van verschillende rijksscholen maar tevens uit oudleerlingen. Dit is het geval van meerdere toneelclubs, bv. in het arrondissement Mechelen, provincie Antwerpen. De samenwerking tussen leerlingen en afgestudeerden heeft hier tot opmerkenswaardige toneelvoorstellingen geleid, die een zeer groot aantal meisjes en jongens in deze creatieve activiteiten betrekken.

Voor de meeste schoolclubs stelt zich natuurlijk het probleem van de materiële uitrusting. Waar het over activiteiten gaat, die enigszins aanleunen bij het schoolprogramma, bv. literaire activiteiten, kan natuurlijk gebruikt worden van bestaande leermiddelen. Waar dit niet het geval is, — praktijk van fotograferen is bv. niet in het schoolprogramma voorzien — bestaat er bijgevolg een probleem.

Voor bepaalde activiteiten is het mogelijk dat de leden van de schoolclubs zelf hun benodigdheden vervaardigen met in de school voorhanden zijnde materialen. Dit is bv. het geval van een verzamelaarsclub in een technische school, die zelf de onmisbare opslag- en tentoonstellingskasten maakt.

Bepaalde activiteiten kunnen althans gedeeltelijk in eigen kosten voorzien. Uiteraard lenen zich hiertoe het best toneel- en filmclubs. Ook de verkoop, bv. tijdens schoolfeesten, van email-, hout- of metaalwerk, kan een financiële bijdrage betekenen voor het aanschaffen van materiaal en allerlei benodigdheden.

Vele schooldirecties zorgen er voor om met eigen middel enaan de vereiste uitrusting te komen.

Ook oudleerlingenbonden, ouderverenigingen of vriendenkringen bezorgen materieel aan de schooloverheid, die het ter beschikking stelt

van haar schoolclubs.

Ongetwijfeld wordt het probleem van de materiële uitrusting in grote mate opgelost waar het geheel van bijschoolse activiteiten het juridisch statuut van een V.Z.W. — Vereniging zonder winstbejag, aannemen. In meerdere scholen bestaan reeds zulke door de wet beschermde verenigingen. Daar deze verenigingen over eigen statuten beschikken, wordt hierdoor de mogelijkheid tot eigen bezitsverwerving aanzienlijk gestimuleerd.

Immers zo'n V.Z.W. kan grotere financiële inspanningen doen, vermits zij gemakkelijker eigen geldmiddelen verwerven kan; het is haar mogelijk met volle rechtspersoonlijkheid tegenover derden op te treden; zij kan groots opgevatte initiatieven uitwerken, die de kleine feitelijke vereniging, die een gewone schoolclub ook in wezen is, zeker niet aan kan. Als voorbeeld stippen wij hier een V.Z.W. aan uit het nederlands-talig landsdeel, die leerlingen van diverse rijksscholen sneeuwklassen in Oostenrijk bezorgt en een V.Z.W. van het franse taalregime, die tijdens het zomerverlof van 1967 meer dan 150 leerlingen, eveneens uit verschillende rijksscholen, naar Corsika bracht voor een indrukwekkende reeks bijschoolse activiteiten aldaar gedurende drie weken. In beide gevallen vergemakkelijkte het feit, dat beide verenigingen als V.Z.W. rechtspersoonlijkheid bezaten, het bekomen van subsidies en materieel vanwege officiële en privé-instanties.

Deze laatste zijn onbetwistbaar van grote betekenis voor meer nationaal verspreide activiteiten. In dit verband wezen wij reeds op organisaties die de fotografie, het schaakspel, de kennis van het algemeen beschaafd nederlands bevorderen.

Sinds 1965 wordt door de Directie der Bijschoolse Activiteiten steun verleend aan de schoolclubs door het ter beschikking stellen van duurzaam materieel. Deze directie behoort tot de Algemene Directie van de Inrichting der Studies. Deze laatste is, in tegenstelling met de Algemene Directies der onderscheidene onderwijstakken, taalkundig niet gesplitst, zodat de Directie der Bijschoolse Activiteiten bevoegd blijft voor alle rijksscholen van het Belgische grondgebied. Op aanvraag van het schoolhoofd kunnen de schoolclubs van de betrokken onderwijsinrichtingen materieel bekomen, met uitsluiting van verbruiksmaterieel, zoals bv. films. Deze aanvragen worden onderzocht door een speciale commissie, opgericht binnen de schoot van de betrokken directie, die, in gunstig gevel, allerlei toestellen aankoopt, b.v. vergroeters, foto-apparaten, emalleringsovend, schaakborden, -spelen en -klokken, bouwmodellen, fonoplaten, gespecializeerde boeken en tijdschriften.

allerlei werktuigen, blokfluiten en andere muziekinstrumenten, streekkaarten, toneelbenodigdheden.

Het aangekochte materieel wordt rechtstreeks door de (voornamelijk plaatselijke) leveranciers bezorgd aan de schooloverheid, die verantwoordelijk blijft voor het materieel bezit van haar schoolclubs.

Buiten het materieel dat in bestendig bezit blijft van de schoolclubs onder verantwoordelijkheid van het inrichtingshoofd, wordt door de Directie der Bijschoolse Activiteiten ook materieel in bruikleen gegeven voor tijdelijke schoolclubactiviteiten. In steeds stijgende mate worden aldus panelen, kasten en vitrines in de scholen opgesteld, ter gelegenheid van schoolclubtentoonstellingen. Voor toneelvoorstellingen worden bv. belichtingsapparaten, klankinstallaties en materialen voor decoropbouw bezorgd.

Deze directie beschikt heden over een dertigtal rondreizende tentoonstellingen over culturele, geografische, historische, economische, en actualiteitsonderwerpen. Op aanvraag van de inrichtingshoofden worden deze tentoonstellingen in hun respectievelijke scholen opgesteld. Dit geeft doorgaans aanleiding tot meerdere vormen van bijschoolse bedrijvigheid, bv. inhuldigingsreceptie door de leerlingen verzorgd, gelegenheid tot tentoonstelling van de verwezenlijkingen van de schoolclubs, allerlei activiteiten aansluitend bij het thema van de tentoonstelling. Op te merken valt dat de inrichting van zulke tentoonstellingen meermaals aanleiding gaf tot het stichten van nieuwe schoolclubs.

Curriculum vitae

Wouters, Herman.

Dr. in rechten.

Antwerpen, 2 oktober 1920.

Verbonden aan het Ministerie van Nationale Opvoeding en Cultuur sinds 1949.

Was achtereenvolgens bestuurssecretaris bij de Studie- en Documentatiediensten, adviseur bij Technisch Onderwijs, adviseur voor Bijschoolse Activiteiten in de Algemene Directie van de Inrichting der Studies, en is heden d.d. bestuursdirecteur van deze Algemene Directie.

Voornaamste bedrijvigheid is het stimuleren van de in België heden zeer talrijke bijschoolse initiatieven, en het organiseren van diensten die pedagogische voorlichting en materiële steun in dit verband geven.